

Forslag til planprogram for temaplan naturmangfold Værøy kommune

Kulturkontoret 1.02.2023
Foto/tekst: Erling Skarv Johansen

INNHold

Innledning.....	s.2
Rammer og premisser.....	s.3
Formålet med planarbeidet.....	s.3
Planområder.....	s.4
Hovedtema.....	s.5
<i>Strand-og kystsoner</i>	
<i>Våtmarker</i>	
<i>Jordbrukets kulturlandskap</i>	
<i>Naturvernområde Måstad</i>	
Overordnede føringer.....	s.10
Organisering.....	s.11
Medvirkning.....	s.11
Fremdriftsplan.....	s.12
Vedlegg.....	s.13

INNLEDNING

I tråd med kommunes mål om å ta bedre vare på naturmangfoldet, har kommunen søkt miljødirektoratet om tilskudd å utvikle en temaplan for naturmangfold. Planen har som mål å **synliggjøre** den viktigste naturen på Værøy og hvordan vi kan **ta vare på** den.

Som vi kommer tilbake under avsnittet medvirkning, vil vi også i planperioden søke å innhente informasjon fra innbyggerne i kommunen. Vi håper derfor mange ønsker å bidra med lokalkunnskap om arter og områder som særs viktig for naturmangfoldet.

Det vil bli leid inn ekstern hjelp/fagfolk til selve kartleggingen av naturtyper og arter.

RAMMER OG PREMISSE FOR PLANARBEIDET

Plan for naturmangfold i Værøy kommune skal utarbeides som en temaplan og vil derfor ikke måtte følge plan- og bygningslovens regler. Dette er **ikke en juridisk bindende plan**, men kunnskapsgrunnlaget vil legges til grunn for deler av ny arealplan. Planen vil senere også være et verktøy ved annet planarbeid, saksbehandling, planlegging og drift av områder som berører natur.

Planen skal gjøre rede for:

- Formålet med planarbeidet(Målsetting)
- Planområdet (med kart)
- Hovedtemaer for planen
- Overordna føringer
- Opplegget for medvirkning
- Fremdriftsplan

Plan for naturmangfold skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen vil rulleres årlig.

FORMÅLET MED PLANARBEIDET

Målet med planarbeidet er å sette særskilt fokus på naturverdiene vi har på øya, og hvordan vi best kan ta vare på dem. Vi ønsker å få oversikt over hvor i kommunen vi finner verdifull natur og innsikt i disse verdiene, som et felles kunnskapsgrunnlag for bruk i kommunens arealplanlegging og forvaltning. Den skal sammenstille alt kjent kartlegging av natur i kommunen, og i tillegg gjøre en grov kartlegging av områder med kulturlandskap, våtmark og strandsoner. Disse skal deretter fremstilles på kart, med beskrivelse av hvilke arter som er tilknyttet disse områdene.

Det er politisk mål for planen og planarbeidet at det skal bidra til kompetanseheving på naturmangfold hos administrasjonen, blant politikerne og befolkningen generelt. Dette henger tett sammen med kommunens politiske mål om å bli en arealnøytral kommune. Som betyr at en ønsker å gjenbruke og fortette areal fremfor å forbruke mer natur. Et viktig verktøy for å oppnå arealnøytralitet er at en utvikler et arealregnskap for naturtyper, slik at en kan måle kommunes reelle arealnøytralitet.

Kort oppsummert skal kommunedelplanen for naturmangfold svare på følgende:

- Hva har vi kartlagt av naturmangfold i kommunen?
- Hvilket kartleggingsbehov har vi?
- Hvilke områder og arter er særlig viktig å ta vare på?
- Hvordan skal vi sikre ivaretagelse av naturmangfoldet framover?

PLANOMRÅDET

Naturmangfoldet er størst i lavlandet, dette er også her utbyggingspresset er størst og dette arealet vil bli prioritert i planen. Værøy kommune vektlegger derfor arealet mellom fjellfoten og ca en (1) kilometer ut i havet der det er nødvendig for at kystnære holmer og øyer inkluderes. Vik og sund tas inn i sin helhet.

Mht. Måstadjellet naturreservat og landskapsvernområdeder vi vil bruke den informasjon/kartlegging som allerede er gjort i forbindelse med dette området fra fylket sin side.

De gule områdene i kartet viser planområdet (på grunn av liten målestokk må grensene leses som veiledende).

HOVEDTEMAER FOR PLANEN

Den største trusselen mot naturmangfold på verdensbasis og landsbasis er arealendringer. Det kan være endret bruk av et område, ødeleggelse av viktige leveområder eller fragmentering av leveområder. Flere arter er avhengige av en viss kontinuitet i sine leveområder for å kunne overleve. En gradvis nedbygging i disse områdene vil på sikt kunne redusere disse populasjonene (bestandene) betraktelig.

Hovedfokuset i planen vil være områdene som ikke er omfattet av noen form for vern. Dette har sammenheng med at det er disse arealene som er mest truet av arealendringer. Kommunen har pr i dag en del arealer som har status som naturvernområder(hovedsakelig området rundt Måstad/fuglefjell og Hundholman) og som har sine egne verneregler for ferdsel og bruk.

Kommunen ønsker videre å avgrense planarbeidet til utvalgte temaer, på bakgrunn av tilgjengelige ressurser og tid avsatt til arbeidet, samt nødvendigheten av å bevisstgjøre de viktigste naturområder. Dette vil gjenspeiles i kartlegging og medvirkningsprosessen.

De utvalgte temaene er:

STRAND- OG KYSTSONE

Strandsonen er en viktig arena for rekreasjon og friluftsliv, samtidig som områder der hav møter land huser viktig naturmangfold. Enkelt naturtyper, som grunne havområder, elvedeltaer og andre marine våtmarker er særdeles produktive, med betydning for bløtdyr og fisk. Samtidig er denne sonen attraktiv for utbygging og nedbygging. Langsiktig ivaretagelse er derfor av avgjørende betydning for å opprettholde produktiviteten og grunnlaget for fremtidig aktivitet og velferd fra sonen. I tillegg huser nes, holmer og skjær bl.a. forekomster av sjøfugler, som regionen Lofoten og nasjonen Norge har et internasjonalt ansvar for å beskytte siden vi har en betydelig andel av de europeiske bestandene.

VÅTMARK (MYROMRÅDER)

Våtmarkene gir oss en rekke tjenester som vannrensing, flomdemping, karbonlagring og vannreservoar. I våtmark er naturmangfoldet særlig høyt. 40% av alle organismer på jorden lever i vann, og vann og produksjonen i vann er en forutsetning for livet på jorda. Samtidig er vann og våtmark en sterkt begrenset og sårbar ressurs. I Lofoten er vassdrag og vannveier sentrale elementer, som gjerne munner ut i artsrike innsjøer og våtmarker. Mye av våtmarkene er myr. Langsiktig ivaretagelse av våtmarkene er nødvendig for å ta vare på naturmangfoldet og opprettholde tjenestene våtmarkene gir oss. På Værøy er våtmarkene både en viktig vannressurs og habitat for planter, fugle-og dyreliv.

JORDBRUKETS KULTURLANDSKAP

Mye av naturmangfoldet finner vi i det artsrike kulturlandskapet - selv om øya nå ikke lenger har produksjonsareal – finnes det naturmangfold knyttet til områder med tidligere beite. I dette landskapet finner vi også små og store områder med restareal av den opprinnelige naturen med stort naturmangfold som i seg selv er verdifulle å bevare.

De tradisjonelle slåttemarkene er naturenger i inn- og utmark med ville plantearter, som har blitt slått for å skaffe vinterfôr til husdyra.

Slåttemarkene ble gjerne slått seint i sesongen, etter at de fleste plantene hadde blomstret og satt frø. Markene er ofte overflateryddet for stein, noe de mange steingjerdene vitner om - men har ikke vært oppdyrket og tilsådd i seinere tid. Slåttemarkene er ofte urterike (blomsterrike), og omtales gjerne som «blomsterenger». De huser også ofte et stort mangfold av insekter.

Etter 2. verdenskrig var det rundt 2000 sauer på Værøy og en kamp om hvert gresstrå. Det var vanlig å supplere med tang og fiskerester i kosten til sauene og kyrne.

Arealene på nordsida på Værøy har ligget brakk i over 20 år og gjengroing med høystauder og annet ugress er nokså synlig. For omtrent 8 år siden (2015) ble det tatt initiativ lokalt til å slå noen arealer igjen som nå videreføres av en gårdbruker på Røst.

I den anledning er det utarbeidet en egen skjøtselplan for trua naturtyper: Nibio rapport2019-5-157 som omhandler Nordland.

FUGLEFJELLET MÅSTAD/NATURVERNOMRÅDET MÅSTADVIKA

Notat fra Fylkesmannen i Nordland:

Sitat: «Måstadjellet naturreservat og landskapsvernområde ligger sørvest på Værøya. Naturreservatet omfatter yttersida av Måstadjellet. Grensa mellom naturreservatet og landskapsvernområdet følger toppen av Måstadjellene. Landskapet går bratt opp fra sjøen og det er ikke mulig å følge strandlinja rundt området. Fuglefjellene ligger på yttersida med blant annet lundeura i nord.

Måstadjellene har store grassbakker på toppen. Midt oppå fjellet ligger Måstadheia som er et tilnærmet flatt heiområde med gress. Landskapsvernområdet omfatter områdene rundt hele Måstadvika og opp mot Måstadjellet. I tillegg er Eidet og deler av yttersida av Værøya en del av landskapsvernområdet. Den gamle bebyggelsen på Måstad, deler av innmarka og stien/kjerreveien fra Eidet til Måstad ligger utenfor verneområdet. Måstadvika er den største av de 3-4 buktene på sørøstsiden av Værøya. På nordøst-siden av bukta ligger Sanden eller Puinn Sanden som det også kalles. Her er det blåst sand oppover i lia i et meget bratt sanddyneområde. Fjellsidene rundt Måstadvika har gress helt til topps.

I Måstadjellet naturreservat er det ferdselsforbud i hekkeperioden for sjøfugl, men det er det ikke i landskapsvernområdet. Det er derfor viktig med lett tilgjengelig informasjon for både folk på Værøy og tilreisende, samt kanalisering av ferdsel langs eksisterende stier i de mest sårbare områdene».

Dyreliv

Naturreservatet er i hovedsak viktig for hekkende sjøfugl, men store kolonier av lunde og tidligere også krykkje. I tillegg har området hatt bestander av lomvi, alke og havhest. Tidligere hekket det 70 000 par lunde her, men bestanden er sannsynligvis under 30 000 i dag. I tillegg er det fortsatt mindre kolonier med krykkje og alke i reservatet. Området har dessuten faste forekomster av sjeldne og til dels trua rovfuglarter. Sjøfuglbestanden i Værøy har ikke vært overvåket, men bestandsestimatene er gjort ut fra kjente overvåkinglokaliteter.

Landskapsvernområdet har tidligere hatt noe hekking av lunde og alke, men disse koloniene er sannsynligvis utgått i dag. Måstadvika er viktig for sjøfuglene i forbindelse med resting og beiting.

I forhold til dyrelivet er det vår og sommer som er den sårbare perioden og spesielt hekkeområdene og beite-/rasteområdene for sjøfugl og rovfugl. De viktigste hekkeområdene ligger i

naturreservatet og er i hovedsak skjermet fra ferdsel. I landskapsvernrområdet er spesielt Måstadbukta er et viktig beite- og rasteområder i hekkeperioden og sjøfuglene er sårbare for forstyrrelser, for eksempel motorferdsel, både vår og sommer.

Naturtyper

Naturtypen i naturreservatet er i hovedsak fuglefjell, mens det er større variasjon i landskapsvernrområdet. Her er det både naturbeitemark, strandeng og enkelte partier med fuglefjell.

Kartlagte naturtyper har vegetasjonen dominert av gress og har i utgangspunktet god slitestyrke og er ikke spesielt sårbare for slitasje. Unntaket er fuglefjellenger med lundeganger eller/og der det er bratt.»

OVERORDNEDE FØRINGER

Stortingsmelding 14 (2015-16) - *Natur for livet* - beskriver hvordan regjeringens politikk skal bidra til å ta vare på naturmangfoldet.

Et av innsatsområdene er å styrke kommunens arbeid med naturmangfold, samt gi kommunene et kompetanseløft på området.

Arealendringer er den viktigste årsaken til tap av natur i Norge. Det er derfor svært viktig at kommunene utøver en god arealforvaltning som hensyntar naturmangfoldet.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 beskriver hvordan regjeringens politikk skal sikre en bærekraftig utvikling i hele landet. Det er besluttet at FNs 17 bærekraftsmål skal være en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen.

De viktigste bærekraftmålene for denne planen vurderes å være;

- 11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn
- 14. Livet i havet
- 15. Livet på land.

Regionalt

Fylkesplan for Nordland (2013 - 2025) har målsetting om at hensynet til biologisk mangfold og naturens tåleevne skal ligge til grunn for all arealforvaltning, og at viktige naturområder må forvaltes slik at områdenes kvalitet ikke forringes. Arealbruken skal skje etter ei avveining mellom nærings-, friluftslivs- og miljøinteresser. Gjennom samordning av arealpolitikken skal Nordlands arealer forvaltes slik at natur- og kulturmiljøer, landskap og viktige kvaliteter i omgivelsene blir ivaretatt i hele fylket. Fylkesplanen er også retningsgivende for kommunal planlegging.

Lokalt

Kommuneplanens samfunnsdel 2019 – 2031 ble godkjent 2019.

Værøy kommune er i gang med revidering av arealplanen planlagt ferdig i 2024. Som nevnt vil plan for naturmangfold være en del av kunnskapsgrunnlaget inn mot denne planen.

Lofotrådet har vedtatt:»

«Lofoten De Grønne Øyene skal gå foran og vise vei gjennom: (...) Å bygge en lokal forståelse for verdien av naturmangfold på land og under vann, innsikt i hva som mangler av kunnskap om naturmangfold, og en lokal forankring av at "føre-var-prinsippet" skal legges til grunn der det mangler kunnskap om naturmangfold som kan bli berørt, eller der konsekvensene av aktuelle tiltak er usikre.» Det er dessuten direkte relevant i 2 av delmålene i veikartet:

Delmål 1.3.9: «Det skal utarbeides et helhetlig kunnskapsgrunnlag om naturmangfoldet på kommunalt og regionalt nivå innen utgangen av 2023. Alle Lofotkommunene skal ha etablert en naturmangfoldsplan innen utgangen av 2025.»

ORGANISERING

Kommunedirektør og formannskapet vil utgjør styringsgruppen for arbeidet. Dette vil sikre politisk forankring. Kulturkonsulent vil være prosjektleder for arbeidet med planen og vil sammen med klimarådgiver og eksterne fagfolk utgjøre arbeidsgruppen.

Det er også ønskelig at andre fageksperter fra kommunen og organisasjoner trekkes inn i arbeidet ved behov.

MEDVIRKNING

Arbeidsgruppen har satt av tid til medvirkning og innhenting av verdifull lokalkunnskap gjennom innspill fra enkeltpersoner og lag/foreninger. Det vil være mulig å komme med innspill til planen skriftlig i hele planperioden, men vi oppfordrer til at dette gjøres så tidlig som mulig for at innspillet skal kunne vurderes skikkelig.

I den grad det er mulig ønsker man i planperioden å organisere temamøter for befolkningen om temaene fugler, pattedyr og flora.

Oppstart av planarbeidet vil kunngjøres på kommunens hjemmesider, oppslag og i lokalavisen. Kommunen vil også bruke sosiale medier til å innhente innspill til planarbeidet.

I høringsperioden ønsker vi særlig tilbakemelding på følgende:

- Kartleggings- og utredningsbehov
- Konkrete innspill til viktige områder for naturmangfold, særlig for fugl og insekter.
- Konkrete tiltak til handlingsplan.

FREMDRIFTSPLAN

Melding om oppstart av planarbeidet og planprogrammet gjøres tilgjengelig gjennom elektroniske medier og i lokalavisa.

Fremdrift er estimert slik:

BEHANDLINGSTRINN	TIDSROM
Vedtak oppstart av planen(vedtatt)	Desember 2022
Varsel om oppstart	Vinter 2023
Forberedende arbeid/planlegging	Vinter 2023
Utkast planprogram	Vinter 2023
Høring planprogram	Vinter 2023
Medvirkningsmøte	Vinter 2023
Revidert utkast planprogram	Vår 2023
Vedta planprogram	Vår 2023
Igangsette planlagt kartlegging(avtalt)	Vår/sommer/høst 2023
Evaluering/systematisering av kartleggingen	Høst 2023/vinter 2024
Utkast til plan	Våren 2024
Høring planutkast/medvirkningsmøte	Sommer 2024
Bearbeidelse av innspill og justering av plan	Høst 2024
Vedtak av plan i kommunestyre	Høst 2024

Vedlegg: UTDRAG FRA GJELDENDE AREALPLAN

Værøy Kommune Asplan Viak AS

3.6 Naturverdier og biologisk mangfold:

Værøy kommune har et godt grunnlag med de data som er registrert i naturbasen hos Direktoratet for naturforvaltning (DN) vedrørende biologisk mangfold.

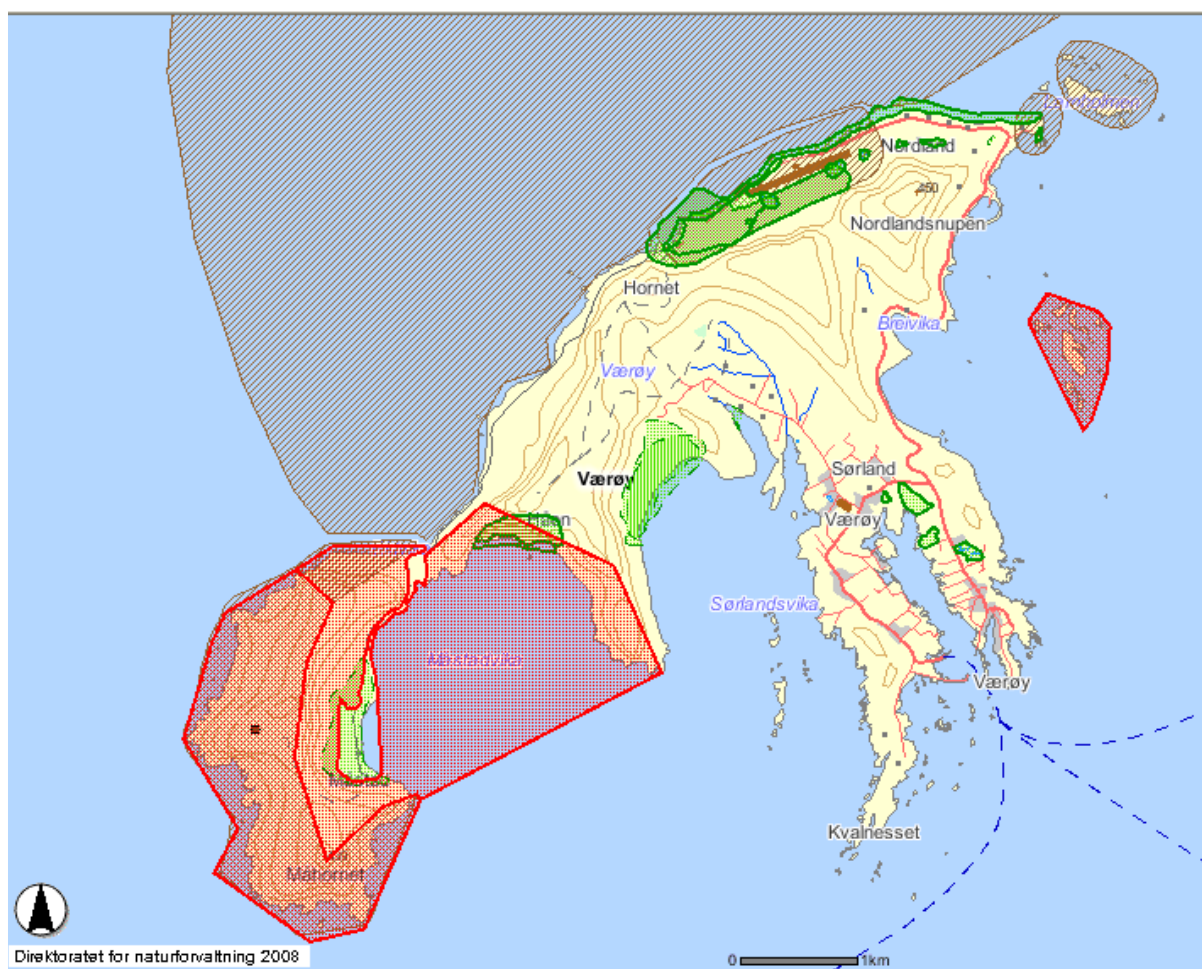
Av artsforekomster er det registrert marine arter i databasen (brun skravering).

Naturverdi og biologisk mangfold er også tema i verdi- og konsekvensvurderingen.

Kilder:

- DN's kartklient på nett
- Artdatabankens artskart

Registreringer fra DNs kartklient på nett:

DATA FRA DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

VERN

- Vernet område
- Vernet enkeltobjekt
- Foreslått verneområde

ARTSDATA

- Artsforekomster
- Trekkveier
- Artsforekomster, punkt

TERRESTRISKE NATURTYPER

- Nasjonalt og regionalt viktige områder
- Lokalt viktige områder

KULTURLANDSKAP

- Nasjonalt viktige kulturlandskap
- Regionalt viktige kulturlandskap

FRILUFTSLIV

- Statlig sikra friluftsområder
- Statlig sikra trase'
- Statlig sikra punktobjekt

Inngrepsfrie naturområder

- > 5 km fra inngrep
- 3 - 5 km fra inngrep
- 1 - 3 km fra inngrep

Bortfall av inngrepsfrie naturområder 1998 -2003

- > 5 km fra inngrep
- 3 - 5 km fra inngrep
- 1 - 3 km fra inngrep

Bortfall av inngrepsfrie naturområder 1988 -2003

- > 5 km fra inngrep
- 3 - 5 km fra inngrep
- 1 - 3 km fra inngrep